

लोकेव्यवहारेतदेतस्मिन्व्यवहारेबहवएवपुरुषानत्वेकइत्यर्थः परमार्थतस्त्वेकएवबहवइतिभावः ॥२॥ स्वमतमाह बहूनामिति पूर्णुपाधिषुवसतांपुरुषाणांघटमठाकाशदर्पणमणिकुपाणप्रतिबिंबाद्यात्मनां यथैकायोनिर्महाकाशबिंबपुरुषादिरूपातथैवतंअस्मदादीनांयोनिंएकंपुरुषंव्याख्यास्यामीत्यर्थः अयंभावः ऐकात्म्यंश्रुतेस्तात्पर्याभावाद्द्वामानांतरविरोधाद्वात्यज्येत नांत्यः एकस्मादपिप्राणिकर्मवास नागर्भिताज्ञानसहायात्स्वमवद्वियदाद्युत्पत्तेरविरोधात् शङ्कुलीन्यायेनैकस्मिन्नप्यौपाधिकभेदकल्पनयाबंधमोक्षादिव्यवस्थोपपत्तेश्च नाद्यः उपक्रमोपसंहारावभ्यासोपूर्वताफलं अर्थवादोपपत्तीचलिंगंता त्पर्यनिर्णयेइत्येतैर्लिङ्गैःश्रुतेरैकात्म्येएवतात्पर्यदर्शनात् तथाहि सदेवसोम्येदमयआसीदेकमेवाद्वितीयमित्युपक्रम्यएतदात्म्यमिदंसर्वतत्सत्यंसआत्मातत्त्वमसिश्चेतकेतोइतिचोपक्रमोपसंहारयोरैकरूप्यं एतदात्म्य

वैशंपायनउवाच बहवःपुरुषालोकेसांख्ययोगविचारणे ॥ नैतदिच्छंतिपुरुषमेकंकुरुकुलोद्बह ॥ २ ॥ बहूनांपुरुषाणांचयथैकायोनिरुच्यते ॥ तथातंपुरुषं विश्वंव्याख्यास्यामिगुणाधिकं ॥ ३ ॥ नमस्कृत्वाचगुरवेव्यासायविदितात्मने ॥ तपोयुक्तायदांतायवंधायपरमर्षये ॥ ४ ॥ इदंपुरुषसूक्तंहिसर्ववेदेषुपार्थिव ॥ ऋ तंसत्यंचविख्यातमृषिसिंहेनचितितं ॥ ५ ॥ उत्सर्गेणापवादेनऋषिभिःकपिलादिभिः ॥ अध्यात्मचिंतामाश्रित्यशास्त्राण्युक्तानिभारत ॥ ६ ॥ समासतस्तुयद्वा सःपुरुषैकत्वमुक्तवान् ॥ तत्तेहंसंप्रवक्ष्यामिप्रसादादमितौजसः ॥ ७ ॥ अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनं ॥ ब्रह्मणासहसंवादंयंबकस्यविशांपते ॥ ८ ॥ क्षी रोदस्यसमुद्रस्यमध्येहाटकसप्रभः ॥ वैजयंतइतिख्यातःपर्वतप्रवरोनृप ॥ ९ ॥ तत्राध्यात्मगतिंदेवएकाकीप्रविचिंतयन् ॥ वैराजसदनान्नित्यंवैजयंतंनिषेव ते ॥ १० ॥ अथतत्रासतस्तस्यचतुर्वक्त्रस्यधीमतः ॥ ललाटप्रभवःपुत्रःशिवआगाद्यदृच्छया ॥ ११ ॥ आकाशेनमहायोगीपुरात्रिनयनःप्रभुः ॥ ततःखान्निप पाताशुधरणीधरमूर्धनि ॥ १२ ॥ अग्रतश्चाभवत्प्रीतोववदेचापिपादयोः ॥ तंपादयोर्निपतितंदृष्ट्वासव्येनपाणिना ॥ १३ ॥ उत्थापयामासतदाप्रभुरेकःप्रजा पतिः ॥ उवाचचैनंभगवांश्चिरस्यागतमात्मजं ॥ १४ ॥

मित्यादेरसकृत्श्रवणमभ्यासः मानांतरानवगतत्वादात्मैकत्वस्यअपूर्वता उततमादेशमप्राक्षीर्येनाश्रुतंश्रुतंभवत्यमतंमतमविज्ञातंविज्ञातमित्येकविज्ञानात्सर्वविज्ञानंफलं यथासौम्यैकेनमृत्पिण्डेनसर्वमृन्मयंविज्ञा तंस्यादितिदृष्टांताउपपत्तयः लवणमेतदुदकेऽवधायन्यपोधफलमतआहरेतीत्यादिरर्थवादः लवणोदकन्यायेनब्रह्मणिजगद्भयंन्यपोधकणिकान्यायेनततो जगदुदयंचप्रतिपादयंस्तस्यैकाद्वितीयत्वमवगमयति एवमैकात्म्यंप्रतिपाद्य घटसंघतमाकाशंनीयमानेयथाघटे घटोनीयतेनाकाशंतद्वज्जीवोनभोषमः एकएवतुभूतात्माभूतेभूतेप्रकाशते एकधाबहुधाचैवदृश्यतेजलचंद्रवत् अहरहर्गच्छंत्यएतंब्रह्मलोकंनविंदत्यनृ तेनहिप्रत्युदाइत्यादिश्रुतिभिर्घटाकाशजलचंद्रादिदृष्टांतपूर्वकंबंधस्याज्ञानकार्यत्वंप्रतिपाद्यतेऽतोनाश्रुतेरुपासनायांतात्पर्यमस्ति प्रत्युतऐकात्म्येएवेतिव्यक्तमाकरे ॥ ३ ॥ इदमेवगुरुनमस्कारपूर्वकमाख्यायि कानुसन्नेनोपपादयति नमस्कृत्वेत्यादिना आख्यायिकात्पदार्था ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥